

Examining the Barriers to Private Sector Participation in Khorramabad Municipal Projects

Original Article

Mostafa Shokri^{1*}, Mostafa Elminoghaddam²

1- Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Management and Economics, Lorestan University, Khorramabad, Iran

2- Assistant Professor of Economics, Payame Noor University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Article History

Received: 2024-12-27

Revised: 2025-01-17

Accepted: 2025-01-19

Keywords

Development projects
Khorramabad Municipality
Partnership
Private Sector

ABSTRACT

Introduction

As a non-governmental public institution, the municipality has various duties, the most important of which is to meet the needs and demands of citizens and ensure their welfare and comfort. The wide range of duties of the municipality towards citizens and the increasing needs and expectations of citizens from the municipality have caused municipalities to face numerous problems in various fields in the process of managing urban development and providing the services needed by citizens, one of the most important of which is the lack of sustainability of income sources. In recent years, municipalities have shifted from a task-oriented approach to a market-oriented, customer-oriented, and participatory approach in economic activities through partnerships with private sector investors in the construction of collaborative projects to achieve sustainable income. Even though the Khorramabad Municipality has defined different platforms in the form of various projects in order to attract private sector capital for the implementation of various infrastructure projects, it has not been very successful in attracting private sector investors.

Without a doubt, the first step towards developing private sector participation is to identify the reasons for reluctance, evaluate effective obstacles, and explain the obstacles to this sector's participation in urban projects so that by removing existing obstacles, the grounds for their participation can be prepared more than before. Given the importance of this issue in the development and construction of the city of Khorramabad, in the present study, the factors affecting the reluctance of the private sector to participate in public and private partnership projects of the Khorramabad Municipality have been identified and ranked using the opinions of a group of experts.

Materials and Methods

The aim of the present study is to explain and prioritize these types of barriers to private sector participation and investment in Khorramabad municipality projects. For this purpose, the present study is a survey in terms of its applied purpose and in terms of the method of data collection and collection. In this study, in order to achieve the main goal of determining the priority of barriers to private sector participation in Khorramabad municipality projects, a measurement tool has been used to observe quantitative variables. In order to analyze the impact of effective factors on barriers to private sector investor participation in the development and construction of Khorramabad city, the simultaneous structural equation model was used, and field data was also collected through a

* Corresponding author: Shokri.m@lu.ac.ir

questionnaire with closed answers and based on a five-point Likert scale from the statistical population of the study, including university professors related to urban management, experts, urban managers and investors related to Khorramabad municipality.

The research tool consisted of a researcher-made questionnaire whose validity and reliability were examined and confirmed by asking university professors and experts (face validity and reliability) and by using the convergence analysis method. Composite reliability coefficients and Cronbach's alpha were used to measure reliability, and if these coefficients are appropriate, it can be said that the research tool is reliable.

Findings

In the present study, the variables of regulation and policy-making, expert studies, project preparation, and referral process, financing and financial support, and capacity building and promotion of knowledge and skills in the public and private sectors were confirmed as determining obstacles to private sector participation in urban development and construction activities of Khorramabad Municipality. The findings showed that among these, the role of the financing-financial support factor was superior to other obstacles and had a stronger effect. This important point indicates that the components of the financing-financial support factor, such as the lack of effective financial support, the incompatibility of the conditions for granting commercial banks' facilities with the structure of Khorramabad Municipality's participatory projects, the lack of sufficient use of capital

market capacities in financing partnership contracts, the lack of financial resources to provide free or mandatory facilities, and the lack of sustainable financial resources to create support, have caused the lack of appropriate participation of the private sector in urban development and construction activities of Khorramabad City. In other words, due to the lack of proper and long-term forecasting in financing and financial support for the private sector in urban development and construction discussions, the private sector does not see the benefit of unilateral entry without the participation of the banking network due to economic inefficiency and prefers to invest its capital in fields that have a more definite future.

Conclusion

According to the results obtained, it can be said that the main reason for the private sector to participate in urban development and construction projects is certainly capital turnover and appropriate profitability, which, in many cases, including in the current conditions of the country (which is affected by high inflation expectations in society, exchange rate instability, sanctions and as a result increased investment risk, etc.), is directly related to the existence of banking network incentives for investors. Therefore, it is suggested that in order to improve the participation of private companies in the urban development and construction of Khorramabad, targeted facilities be considered for investors so that the investor, by integrating his initial contribution and banking network facilities, has more motivation for development activities in the city of Khorramabad.

COPYRIGHTS

©2022 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Shokri M. Elmimoghaddam M. Examining the Barriers to Private Sector Participation in Khorramabad Municipal Projects. Urban Economics and Planning Vol 5(4):140-151. [In Persian]

DOI: 10.22034/uep.2025.495797.1575

بررسی موانع مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های شهرداری خرم‌آباد

مقاله پژوهشی

مصطفی شکری^{۱*}؛ مصطفی علمی مقدم^۲

۱- استادیار گروه اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

۲- استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

مقدمه

شهرداری به عنوان یک نهاد عمومی غیردولتی وظایف گوناگونی به عهده دارد که می‌توان گفت که مهم‌ترین آن‌ها برآورده کردن نیازها و خواسته‌های شهروندان و تأمین رفاه و آسایش آنان است. گستردگی وظایف شهرداری در قبال شهروندان و افزایش روزافزون نیازها و انتظارات شهروندان از شهرداری، سبب شده است که شهرداری‌ها در فرایند مدیریت توسعه شهری و ارائه خدمات مورد نیاز شهروندان، با معضلات متعددی در زمینه‌های مختلف روبه‌رو شوند که از مهم‌ترین این معضلات، پایدار نبودن منابع درآمدی است.

در سال‌های اخیر شهرداری‌ها به منظور دستیابی به درآمدهای پایدار از رویکرد وظیفه‌محور به سمت رویکرد بازارمحور، مشتری‌مدار و مشارکت‌کننده در فعالیت‌های اقتصادی در قالب مشارکت با سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در احداث پروژه‌های مشارکتی روی آورده‌اند. شهرداری خرم‌آباد نیز علی‌رغم اینکه در راستای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی برای اجرای پروژه‌های زیرساختی مختلف، بسترهای متفاوتی را در قالب پروژه‌های گوناگونی تعریف کرده، اما در جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی چندان موفق نبوده است.

بدون تردید نخستین گام به منظور توسعه مشارکت بخش خصوصی، شناسایی دلایل عدم تمایل، ارزیابی موانع مؤثر و تبیین موانع مشارکت این بخش در پروژه‌های شهری است تا با رفع موانع موجود، بتوان زمینه‌های مشارکت ایشان را بیش از پیش فراهم و مهیا کرد. با توجه به اهمیت این موضوع در توسعه و عمران شهر خرم‌آباد، در پژوهش حاضر عوامل مؤثر بر عدم تمایل مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی شهرداری خرم‌آباد، شناسایی و با استفاده از نظر گروهی از خبرگان رتبه‌بندی شده‌اند.

مواد و روش‌ها

هدف تحقیق حاضر، تبیین و اولویت‌بندی این دست از موانع مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پروژه‌های شهرداری خرم‌آباد است. به این منظور پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری و جمع‌آوری داده‌ها، پیمایشی است. در این پژوهش، به منظور دستیابی به هدف اصلی که تعیین اولویت موانع مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های شهرداری خرم‌آباد است، از ابزار اندازه‌گیری برای مشاهده متغیرهای کمی استفاده شده است. در راستای تحلیل تأثیر عوامل مؤثر بر موانع مشارکت سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در توسعه و عمران شهر خرم‌آباد، از مدل معادلات ساختاری هم‌زمان بهره‌گیری و همچنین، داده‌های میدانی نیز از طریق پرسشنامه‌ای با پاسخ‌های بسته و بر اساس مقیاس پنج‌بخشی لیکرت، از جامعه آماری مورد مطالعه شامل اساتید دانشگاه مرتبط با حوزه مدیریت شهری، کارشناسان، مدیران شهری و سرمایه‌گذاران مرتبط با شهرداری خرم‌آباد،

اطلاعات مقاله

تاریخ‌های مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۳۰

کلمات کلیدی

بخش خصوصی
پروژه‌های عمرانی
شهرداری خرم‌آباد
مشارکت

باعث عدم مشارکت مناسب بخش خصوصی در فعالیت‌های توسعه و عمران شهری شهر خرم‌آباد شده است. به تعبیر دیگر، به دلیل عدم پیش‌بینی مناسب و بلندمدت در تأمین مالی و حمایت مالی از بخش خصوصی در بحث‌های عمرانی و توسعه شهری، بخش خصوصی به دلیل عدم صرفه اقتصادی، ورود یک‌طرفه بدون مشارکت شبکه بانکی را به سود خود نمی‌بیند و ترجیح می‌دهد که سرمایه خود را در زمینه‌هایی که آینده مشخص‌تری دارند، وارد کند.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت که اصلی‌ترین دلیل ورود بخش خصوصی به مشارکت در طرح‌های عمرانی و توسعه شهری، بی‌شک چرخش سرمایه و سوددهی مناسب است که این امر در بسیاری از مواقع از جمله در شرایط موجود کشور (که متأثر از انتظارات تورمی بالا در جامعه، بی‌ثباتی نرخ ارز، تحریم‌ها و در نتیجه افزایش ریسک سرمایه‌گذاری و... است)، ارتباط مستقیمی با وجود مشوق‌های شبکه بانکی برای سرمایه‌گذاران دارد و بنابراین، پیشنهاد می‌شود تا برای مشارکت هر چه بیشتر شرکت‌های خصوصی در عمران و توسعه شهری خرم‌آباد، تسهیلات هدفمندی برای سرمایه‌گذاران در نظر گرفته شود تا سرمایه‌گذار با ادغام اولیه خود و تسهیلات شبکه بانکی، انگیزه بیشتری برای فعالیت عمرانی در شهر خرم‌آباد، داشته باشد.

جمع‌آوری شده است.

ابزار تحقیق شامل پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته بود که اعتبار و روایی آن از طریق نظرخواهی از اساتید دانشگاهی و کارشناسان (اعتبار و روایی صوری) و به روش تحلیل همگرایی، مورد بررسی و تأیید شده است. به منظور سنجش پایایی از ضرایب پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ استفاده شده که در صورت مناسب بودن این ضرایب، می‌توان گفت که ابزار پژوهش پایا است.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر، متغیرهای تنظیم مقررات و سیاست‌گذاری، مطالعات کارشناسی، آماده‌سازی و فرایند ارجاع پروژه‌ها، تأمین مالی و حمایت مالی و ظرفیت‌سازی و ارتقای دانش و مهارت در بخش عمومی و خصوصی به عنوان موانع تعیین‌کننده مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های توسعه و عمران شهری شهرداری خرم‌آباد، مورد تأیید واقع شد. یافته‌ها نشان داد در این بین نقش عامل تأمین مالی حمایت مالی بر دیگر موانع، برتری داشته و دارای اثر قوی‌تری بوده است. این مهم نشان‌دهنده این نکته است که مؤلفه‌های عامل تأمین مالی - حمایت مالی مانند نبود حمایت مالی مؤثر، عدم سازگاری شرایط اعطای تسهیلات بانک‌های تجاری با ساختار پروژه‌های مشارکتی شهرداری خرم‌آباد، عدم بهره‌گیری کافی از ظرفیت‌های بازار سرمایه در تأمین مالی قراردادهای مشارکتی، کمبود منابع مالی برای ارائه تسهیلات آزاد یا تکلیفی و نبود منابع مالی پایدار برای ایجاد پشتوانه،

مقدمه

شهرداری به عنوان یک نهاد عمومی غیردولتی وظایف گوناگونی به عهده دارد که می‌توان گفت که مهم‌ترین آن‌ها برآورده کردن نیازها و خواسته‌های شهروندان و تأمین رفاه و آسایش آنان است. گستردگی وظایف شهرداری در قبال شهروندان و افزایش روزافزون نیازها و انتظارات شهروندان از شهرداری، سبب شده است که شهرداری‌ها در فرایند مدیریت توسعه شهری و ارائه خدمات مورد نیاز شهروندان، با معضلات متعددی در زمینه‌های مختلف روبه‌رو شوند که یکی از این معضلات مهم، پایدار نبودن منابع درآمدی است.

به تدریج و با ایجاد مؤلفه‌های جدید در اقتصاد مدیریت شهری و سایر پیچیدگی‌ها، کارایی قانون شهرداری‌ها که منبع اصلی درآمد را از طریق وصول بهای خدمات شهری و عوارض‌ها پیش‌بینی کرده از دست رفته است (Rajaei & Khorasani, 2015).

در سال‌های اخیر شهرداری‌ها به منظور دستیابی به درآمدهای پایدار از رویکرد وظیفه‌محور به سمت رویکرد بازارمحور، مشتری‌مدار و مشارکت‌کننده در فعالیت‌های اقتصادی در قالب مشارکت با سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در احداث پروژه‌های مشارکتی روی آورده‌اند (Rahnama & Hejazi Joshaghani, 2017). در کشور ما نیز در حال حاضر منابع درآمدی شهرداری‌ها پاسخ‌گوی نیازهای عمرانی و سرمایه‌گذاری روزافزون شهرا نیست. شهرداری خرم‌آباد هم از این مسئله، مستثنا نیست. اکنون در شهرهای مختلف سرتاسر دنیا برای تدارک خدمات عمومی و بهبود خدمات ارائه‌شده، به دلیل منافع و قوت‌هایی که در مشارکت عمومی - خصوصی وجود دارد استفاده شهرداری‌ها از این دست مشارکت در امور شهری مورد تأکید است (Shaygan, 2010)؛ تا جایی که سرمایه‌گذاری خصوصی به منبع اصلی تأمین مالی پروژه‌های بخش عمومی در کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است (An, Chan et al, 2023).

امروزه تقاضای رو به رشد جهانی برای زیرساخت‌ها و خدمات عمومی، بسیاری از دولت‌ها را ملزم به استفاده از سرمایه و تخصص بخش خصوصی کرده است (Osei-Kyei & Chan, 2017). بر این اساس، یکی از عناصر مهم رشد اقتصادی، جذب سرمایه‌گذار بخش خصوصی در بخش عمومی، مانند شهرداری‌ها است. مطالعات تجربی نیز نشان داده‌اند سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در شهرداری‌ها تأثیر قابل توجهی بر توسعه اقتصاد محلی دارد. این سرمایه‌گذاری‌ها نقش کلیدی در دستیابی به بهره‌وری و رقابت بیشتر، کاهش نابرابری فضایی و حمایت از ایجاد اشتغال دارند (Van der Waldt & Fourie, 2023). از این رو، استفاده از منابع بخش خصوصی و بازارهای مالی از سوی شهرداری‌ها در راستای تجهیز منابع مالی، به نظر ضروری می‌رسد. بنا به آنچه بیان شد در اقتصاد شهری مشارکت بخش خصوصی در روند اجرایی و تأمین منابع مالی پروژه‌های شهری می‌تواند نقش مؤثری در پیشبرد اهداف توسعه شهری ایفا کند.

در سال‌های اخیر نیز ابلاغ سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، به ایجاد بستری برای مشارکت بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری در شهرداری‌ها منجر شده است، با این وجود هنوز سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در شهرداری‌ها ضعیف بوده که در صورت عدم رفع موانع، شاهد توسعه نیافتگی و عقب‌ماندگی تدریجی برخی مناطق خواهیم بود (Rasouli & Mehboob Lotfkar, 2024).

با توجه به پیچیده بودن فرایند مشارکت بخش خصوصی، تجارب نشان می‌دهد اغلب تلاش‌های خصوصی‌سازی با عوامل بازدارنده‌ای همچون موانع اقتصادی - سیاسی و نیز مسائل و مشکلات اجرایی - اداری روبه‌رو بوده‌اند که در نتیجه آن‌ها آثار این سیاست بر کارایی‌های اقتصادی کاهش یافته و روند آن را نیز کند کرده است (Komijani, 2003).

شهرداری خرم‌آباد نیز علی‌رغم اینکه در راستای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی برای اجرای پروژه‌های زیرساختی مختلف، بسترهای متفاوتی را در قالب پروژه‌های گوناگونی تعریف کرده، اما در جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی چندان موفق نبوده است.

بدون تردید نخستین گام در جهت توسعه مشارکت بخش خصوصی، شناسایی دلایل عدم تمایل، ارزیابی موانع مؤثر و تبیین موانع مشارکت این بخش در پروژه‌های شهری است تا با رفع موانع موجود، بتوان زمینه‌های مشارکت ایشان را بیش از پیش فراهم و مهیا کرد. با توجه به اهمیت این موضوع در توسعه و عمران شهر خرم‌آباد، در پژوهش حاضر عوامل مؤثر بر عدم تمایل مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی شهرداری خرم‌آباد، شناسایی و با استفاده از نظر گروهی از خبرگان رتبه‌بندی شده‌اند.

بر این اساس، ساماندهی تحقیق حاضر در شش بخش صورت گرفته است. پس از مقدمه، در بخش دوم ادبیات تحقیق ارائه شده و بخش سوم نیز به پیشینه تجربی موضوع اختصاص یافته است. در بخش چهارم به تبیین مدل و روش‌شناسی اشاره شده و بخش پنجم به تحلیل یافته‌ها پرداخته است. جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادهای سیاستی در بخش ششم ارائه شده‌اند.

مبانی نظری

سرمایه‌گذاری خصوصی به استفاده از سرمایه متعلق به افراد در یک اقتصاد بازار تحت نظارت عمومی دولت، با هدف ایجاد سود، اطلاق می‌شود. در دنیای امروز سرمایه‌گذاری خصوصی به طور فزاینده‌ای نقش مهمی در توسعه هر کشوری ایفا می‌کند (An, 2024).

برای خصوصی‌سازی روش‌های مختلفی در دنیا پیشنهاد شده و مورد آزمایش قرار گرفته‌اند. برخی از این روش‌ها که از کمیت بیشتری در این زمینه برخوردارند، عبارت‌اند از: قراردادهای پیمانکاری، خصوصی‌سازی کامل، مشارکت عمومی - خصوصی، رقابت مدیریت‌شده و فروش دارایی‌ها یا رهن. مشارکت بخش عمومی و خصوصی است که بسیار رایج بوده و تجربه‌های ارزشمندی برای آن وجود دارد (Sadeqi & Sobhkhiz Zenozi, 2015). مشارکت بین بخش‌های دولتی و خصوصی به ایجاد روشی جدید و نوآورانه برای اجرای پروژه‌های زیربنایی شده که به عنوان مشارکت عمومی خصوصی شناخته می‌شود. در ارتباط با روش‌های مشارکت عمومی - خصوصی، مزایای مختلفی از جمله اشتراک ریسک، دسترسی به بودجه خصوصی، نوآوری، و انعطاف‌پذیری وجود دارد (Abdul Nabi et al, 2023).

آنچه موضوع مشارکت عمومی - خصوصی را از مفهوم خصوصی‌سازی متمایز می‌سازد این است که در مشارکت عمومی - خصوصی، دولت‌ها وظایف قانونی و مسئولیت‌های حاکمیتی خود را حفظ می‌کنند و با تقبل بخشی از ریسک‌های پروژه و حداقل کردن آن، زمینه مشارکت بخش خصوصی در توسعه زیرساخت‌ها را فراهم می‌آورند (Aarabi & Sarvari, 2021).

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (Economic Cooperation and Development Organization) مشارکت عمومی - خصوصی را مشارکت بخش خصوصی در ارائه خدمات و کالاهایی که به طور سنتی توسط دولت‌ها ارائه می‌شود، تعریف می‌کند (Pollock & Price, 2006)؛ به بیان دیگر مشارکت عمومی - خصوصی سازی کار است که در آن دولت و سایر نهادهای حکومتی (بخش عمومی) از ظرفیت‌های بخش خصوصی (اعم از دانش، تجربه و منابع مالی) به منظور تأمین خدمات زیربنایی و زیرساختی (اعم از حمل‌ونقل، آب و فاضلاب، سلامت، آموزش و...) استفاده می‌کنند. در واقع به نیابت از دولت، این بخش خصوصی است که در اجرای برخی از وظایف و مسئولیت‌های تأمین این خدمات، نقش آفرینی می‌کند. در مشارکت عمومی - خصوصی به منظور تسهیم مسئولیت‌ها، ریسک‌ها، منافع و هم‌افزایی منابع و تخصص هر دو بخش در ارائه خدمات زیربنایی، قراردادی بین بخش خصوصی و بخش عمومی منعقد می‌شود (Abdolalipoor et al, 2020). مشارکت‌های عمومی - خصوصی مهارت‌ها و منابع بخش‌های دولتی و خصوصی را از طریق به اشتراک گذاشتن ریسک‌ها و مسئولیت‌ها ترکیب می‌کنند. این امر به دولت‌ها این امکان را می‌دهد تا از تخصص بخش خصوصی بهره‌مند شوند و به آن‌ها اجازه می‌دهد تا با تقویض فعالیت‌های روزمره بر سیاست، برنامه‌ریزی و مقررات تمرکز کنند (World Bank, 2022).

خدمات) از سوی بخش خصوصی (Bagheri-Asl et al, 2017: 19). امروزه، بسیاری از دولت‌ها در تأمین زیرساخت‌های شهری اقدام به استفاده از مدل‌های مشارکت عمومی - خصوصی متناسب با هر طرح می‌کنند. در مدل‌های مشارکت عمومی - خصوصی، برای هر یک از طرفین قرارداد وظایف و اختیارات مشخصی در نظر گرفته می‌شود و هر یک از طرفین به فراخور توانمندی خود انجام قسمتی از پروژه را به عهده می‌گیرند. این امر موجب می‌شود که نخست بخش خصوصی با اطمینان خاطر بیشتر وارد عرصه طرح‌های عمومی شود و دوم خدمات عمومی با کیفیت مناسبی به شهروندان ارائه شود (Heydarzadeh et al., 2020).

می‌توان مزایای استفاده از مشارکت‌های عمومی - خصوصی را به صورت زیر خلاصه کرد:

اصولاً مشارکت عمومی - خصوصی ابزاری برای تجمع قوت‌های بخش‌های عمومی و خصوصی برای توسعه زیرساخت‌های ملی است (Heydarzadeh et al, 2020). مشارکت میان بخش دولتی و بخش خصوصی در واقع بر اساس پیدایش ارزش افزوده دوسویه‌ای است که طرفین قرارداد می‌توانند با شکل دادن این نوع مشارکت علاوه بر بهره بردن از مزیت‌های نسبی یکدیگر، در مقایسه با حالتی که این امور را یک‌جانبه انجام می‌دهند، به مزایا و منافع بیشتری نیز دست یابند (Yarmohammadian et al, 2018). چهار مشخصه می‌تواند مفهوم مشارکت عمومی - خصوصی را روشن‌تر کند که این مشخصه‌ها عبارت‌اند از: به دست آوردن بازدهی و کارایی مناسب از طریق تقسیم مخاطره و پاسخ‌گویی بین بخش عمومی و خصوصی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی طی عمر پروژه، ارتباط قراردادی طولانی‌مدت و ابداع نوآوری به‌ویژه در عرصه خدمات (سازوکارهای پرداخت، عرضه و توصیف

جدول ۱. مزایای استفاده از مشارکت‌های عمومی - خصوصی (Mousavi et al, 2022)

برای بخش عمومی	برای بخش خصوصی
افزایش بهره‌وری‌ها به هنگام تحویل پروژه	امنیت سرمایه‌گذاری
بهره‌گیری و استفاده از نوآوری‌های بخش خصوصی	دست‌یابی به فرصت‌های سرمایه‌گذاری درازمدت
وجود منابع اضافی در راستای پاسخ به نیازهای روزافزون سرمایه‌گذاری	دست‌یابی به بازدهی‌ها بر پایه توانایی‌های مدیریتی، فنی، مالی و نوآوری
بهبود در کیفیت ارائه خدمات	توسعه ظرفیت و تخصص در بخش‌های خاصی که مراکز ایجاد و رویش فرصت‌های جدید کسب و کارند
افزایش رشد سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیرساختی عمومی و تأمین هرچه سریع‌تر منابع سرمایه‌ای برای پروژه‌ها	کسب تجربه و تخصصی‌تر شدن نیروی کار
کاسته شدن از هزینه‌های سرمایه‌ای دولت در کنار افزایش بهینگی در اثربخشی هزینه‌ها	ارتقای دانش و توانایی فنی
کاستن ریسک‌ها و منطقی‌تر کردن آن‌ها	شبکه‌یابی و ایجاد دسترسی به بازارهای مختلف
مدیریت مناسب بودجه‌های عمرانی، مدیریت مالی مطلوب و در نتیجه، کاهش کسری بودجه شهرداری‌ها	
کاهش متوسط هزینه ساخت، نگهداری و تعمیرات در طرح‌های عمرانی و نیز کم شدن مدت زمان اتمام طرح	

خصوصی به‌شدت به محیط سرمایه‌گذاری بستگی دارد، ازجمله رویه‌های اداری، سیاست‌های تجاری، نیروی کار محلی و عوامل مالی. اگر محیط سرمایه‌گذاری ناپایدار، با نرخ فساد بالا و بی‌ثباتی اقتصادی باشد، به مانعی در برابر توسعه اقتصاد خصوصی تبدیل می‌شود (An, 2024). در واقع و از آنجا که در هر اقتصادی شکل‌گیری و رشد سرمایه خصوصی بدون وجود بستر و فضای مناسب برای سرمایه‌گذاری امکان‌پذیر نیست، باید سیاست‌گذاری‌ها، فرایندهای و نهادهای آن در کشور به گونه‌ای تنظیم شود تا ساختار انگیزشی و انگیزاننده مناسبی برای سرمایه‌گذاری‌ها و مشارکت بیشتر و گسترده‌تر بخش غیردولتی در اقتصاد فراهم آید (Rajaei & Khorasani, 2015).

پیشینه تجربی

در این قسمت تعدادی از مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش حاضر، ارائه شده است.

بگی و قنبری (۲۰۲۴) در پژوهشی موانع مشارکت بخش خصوصی در توسعه شهری و زیرساخت‌های آن را بررسی کرده‌اند. جامعه آماری پژوهش آن‌ها شامل کلیه متخصصان و مدیرانی بوده که در شرکت‌های خصوصی در بخش توسعه و عمران اصفهان فعالیت کرده‌اند. از بین آن‌ها ۸۰ نفر به طور تصادفی انتخاب شده و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از ابزارهای تحقیق، مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش نشان داد مهم‌ترین مانع مشارکت

دسترسی به منابع مالی، پیاده‌سازی سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر پروژه‌ها، توسعه اقتصادی و فرصت‌هایی برای سرمایه‌گذاری و نیز دسترسی به مهارت‌ها و تجربه بخش خصوصی چهار فایده کلی استفاده از روش مشارکت عمومی - خصوصی است. البته انتقادهایی نیز نسبت به مشارکت عمومی - خصوصی وجود دارد؛ اینکه شرکت‌های خصوصی که به انگیزه دست‌یابی به سود فعالیت می‌کنند اهدافی متضاد با اهداف دولت دارند که وظیفه‌اش تأمین رفاه عمومی جامعه است. بنابراین، شرکت‌های خصوصی برای سودآوری به دنبال صرفه‌جویی در هزینه‌ها خواهند بود که این کار به قیمت از دست دادن خدمات عمومی با کیفیت بالا است. عده‌ای نیز معتقدند که این مشارکت سبب می‌شود که کارکنان بخش دولتی شغل خود را از دست بدهند و بیکاری افزایش و روابط غیرمولد و زیان‌باری نیز بین شرکت‌های خصوصی و اتحادیه‌ها به وجود آید (Jobur et al., 2013).

واقعیت این است که سرمایه‌گذاران باید قبل از سرمایه‌گذاری در هر دارایی‌ای، از سودآوری فعالیت اطمینان حاصل کنند. سرمایه‌گذاران باید بتوانند تصمیم بگیرند که کدام فعالیت‌ها برای سرمایه‌گذاری مناسب هستند تا حداقل درآمد را در کل مدت پروژه، به دست آورند؛ به این معنا که افق آینده اقتصاد در حال توسعه باید امنیت سرمایه‌گذاری را تضمین کند (Medda, 2007). سرمایه‌گذاری‌های خصوصی در کشورهای در حال توسعه تحت تأثیر متغیرهای مالی مهمی مانند نرخ بهره، نرخ تورم، نرخ ارز و به طور کلی متغیرهای حوزه اقتصاد کلان قرار دارند (Martin et al, 2013). به بیان دیگر، سرمایه‌گذاری

تحلیل شبکه ترتیب‌بندی شده است. در یافته‌های مقاله ایشان، ثبات شرایط و امنیت سرمایه‌گذاری، شفافیت نظام واگذاری پروژه‌ها، ایجاد مدیریت یکپارچه پروژه‌های توسعه شهری و بلوغ دانش فردی مدیران و اعضای هیئت‌مدیره‌ها از مهم‌ترین عوامل مؤثر در توسعه و اجرای این الگو در سیستم شهرداری تهران بوده است.

نگوین و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای به بررسی ریسک مشارکت عمومی - خصوصی برای توسعه پروژه زیرساخت حمل‌ونقل هوشمند پرداخته‌اند. در این مطالعه محققان از مرور ادبیات متمرکز بر پروژه‌های زیرساخت حمل‌ونقل هوشمند که توسط ترتیبات مشارکت عمومی - خصوصی تأمین مالی می‌شوند در ایجاد پرسش‌نامه‌ای استفاده کرده که توسط ۱۲۶ پاسخ‌دهنده باتجربه تکمیل و از تحلیل عاملی اکتشافی برای ایجاد دسته‌بندی‌های اصلی برآمده از داده‌های جمع‌آوری شده استفاده شده است. عمده‌ترین خطرات رتبه‌بندی شده توسط این شرکت‌کنندگان، فقدان تخصص در اجرای پروژه‌های پیچیده، مداخله سیاسی، فقدان داده‌های پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی و نبود مکانیسم همکاری بین دولت و بخش خصوصی بوده است.

لیو و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی ضمن مدل‌سازی یک معادله ساختاری به تبیین عوامل حیاتی موفقیت برای مشارکت عمومی - خصوصی در کشور چین پرداختند. در این تحقیق، از روش‌هایی مانند بررسی پرسش‌نامه نیز استفاده شده است. مدل‌سازی معادلات (SEM) به صورت متوالی انجام و چهار عامل موفقیت، از جمله کیفیت دارایی، اعتبار صاحب سهام، منطقی بودن طراحی امنیتی و بلوغ مؤسسه‌ها در این مطالعه شناسایی شدند.

مولیانی (۲۰۲۱) در مقاله‌ای عوامل تعیین‌کننده موفقیت اجرای مشارکت عمومی - خصوصی را بررسی کرد. تجزیه و تحلیل وی بر اساس مقالاتی انجام پذیرفته است که در مورد عوامل کلیدی موفقیت اجرای مشارکت عمومی - خصوصی بحث کرده‌اند. این مقالات برگرفته از مقالات چاپ‌شده در مجلات معتبر بوده است. نتایج نشان می‌دهد عوامل سازمانی، عوامل تعاملی، عوامل ساختاری و عوامل خارجی عوامل کلیدی موفقیت اجرای مشارکت عمومی - خصوصی هستند.

مولیا و همکاران (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش قانون مشارکت عمومی - خصوصی در مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های PPP: موردی از زامبیا» با استفاده از رویکرد تجربی و کاربست ۴۳ پرسش‌نامه به بررسی تأثیر قانون مشارکت عمومی - خصوصی بر مشارکت یا سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی پرداختند. موانع شناسایی شده ایشان، نقص در چارچوب مشارکت عمومی - خصوصی، عدم شفافیت در پاسخ‌گویی، بروکراسی و عدم حمایت از توسعه‌دهندگان و تأمین‌کنندگان مالی بخش خصوصی از طریق مکانیسم‌های نامناسب است.

بسادا (۲۰۱۳) در یک مطالعه گسترده که شامل کشورهای قاره آفریقا است نتیجه می‌گیرد که سرمایه‌گذاری خصوصی به‌شدت تحت تأثیر ریسک سلب مالکیت، درجه آزادی شهروندی و بروکراسی قرار داشته و رشد اقتصادی نیز متأثر از ریسک سلب مالکیت و عدم پایداری به قرار داده‌ها در بلندمدت است. او همچنین خاطرنشان می‌کند که خطر بروز جنگ‌های داخلی، چگونگی دیوان‌سالاری و بی‌اعتنایی به قراردادهای توسط دولت، نقش اساسی در عملکرد سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی دارند.

شارما (۲۰۱۲) در مقاله‌اش عوامل مؤثر بر مشارکت عمومی - خصوصی را در زیرساخت‌های کشورهای درحال توسعه، برای دوره ۱۹۹۰-۲۰۰۸ میلادی مورد بررسی قرار داده است. وی از تخمین‌های سنجی برای این منظور استفاده کرد. یافته‌های او نشان داد بازارهای با اندازه بزرگ و با درآمدهای نسبتاً بالاتر قادر به جذب مشارکت عمومی - خصوصی بیشتری هستند. همچنین شواهد تجربی نشان داد ثبات اقتصاد کلان، کیفیت مقررات و حکمرانی (حاکمیت) عوامل مهمی در تعیین مشارکت عمومی - خصوصی در زیرساخت هستند. با این حال، تأیید قوی‌ای برای نقش عوامل سیاسی و محدودیت‌های بودجه‌ای وجود نداشت.

بخش خصوصی، مربوط به معیار اقتصاد و کیفیت شهری است و معیار تعیین مدیران شهری در انتقال و معیار پیگیری کمیسیون‌های شورا در مراحل بعدی قرار دارند. همچنین، جذابیت مالی کمترین اولویت را در بین سایر عوامل مؤثر، ایجاد کرده است.

رسولی و محبوب لطفکار (۲۰۲۴) در مقاله‌ای به ارزیابی عدم موفقیت شهرداری‌ها در جذب سرمایه‌گذار بخش خصوصی پرداختند. پژوهش آن‌ها در دو گام دلفی فازی و مدل‌سازی معادلات ساختاری صورت گرفته است. جامعه آماری در بخش دلفی فازی، خبرگان دانشگاهی، مدیران ارشد شهرداری‌ها و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی بوده که ۳۰ نفر از بین آن‌ها با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در بخش کمی، براساس نرم‌افزار جی‌پاور، ۱۴۸ نفر از مدیران ارشد شهرداری غرب تهران و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی با روش تصادفی ساده انتخاب شدند. بر اساس یافته‌ها عدم موفقیت شهرداری‌ها در جذب سرمایه‌گذار بخش خصوصی شامل ۶ مانع اصلی ضعف‌های سیاسی - دولتی، ضعف‌های قانونی - نظارتی، ضعف‌های ساختار اقتصادی، تعارض‌های بین بخش دولتی و خصوصی، ضعف در ساختار مدیریتی شهرداری‌ها و ضعف در ساختار اداری شهرداری‌ها است.

اعرابی و سروری (۲۰۲۱) در پژوهش خود موانع پیش روی دولت‌ها و مدیران شهری را در جذب سرمایه‌های خصوصی مورد ارزیابی قرار دادند. در این پژوهش از پرسشنامه ساختاریافته برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است. نتایج پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS آنالیز و طبق نتایج به‌دست‌آمده، موانع فنی و سازمانی دارای بیشترین اهمیت در جلب مشارکت بخش خصوصی هستند. همچنین، موانع مالی و اقتصادی و موانع سیاسی و حقوقی به‌ترتیب درجه‌های بعدی اهمیت در جلب مشارکت بخش خصوصی را بر اساس نظرات کارشناسان به خود اختصاص دادند.

سلطانی (۲۰۲۱) در مقاله‌ای عوامل مؤثر بر مشارکت مالی بخش خصوصی و نقش آن در توسعه پایدار شهری را در مورد شهرداری یاسوج مطالعه، شناسایی و رتبه‌بندی کرده است. جمع‌آوری داده‌های این مطالعه پژوهشی از طریق پرسشنامه صورت پذیرفته و برای رتبه‌بندی عوامل مؤثر از آزمون فریدمن (Friedman, 2007) و به منظور بررسی فرضیه‌های پژوهش نیز از آزمون t تک‌نمونه‌ای بهره گرفته شده است. نتایج پژوهش یادشده نشان داده است که در خصوص مؤلفه‌های تأثیرگذار بر مشارکت بخش خصوصی، ارتباط معنادار بودن هدف در اولویت نخست قرار داشته و پس از آن سازمان‌دهی، نگرش، پیش‌نگری، خط‌مشی، عوامل اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی و همچنین، ایجاد انگیزه (مشوق‌ها) به‌ترتیب به عنوان مهم‌ترین عوامل مشخص شده‌اند.

زارعی برازنده (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و اولویت‌بندی موانع و راه‌کارهای جذب مشارکت بخش خصوصی با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی AHP در احداث پروژه‌های عمرانی شهری، مطالعه موردی شهرداری کهریزک» با تهیه پرسشنامه‌ای برای ۲۰ نفر از خبرگان و با استفاده از آمارهای سال‌های ۱۳۹۵ - ۱۳۹۸ شمسی به این نتیجه دست یافت که بی‌ثباتی در محیط کسب‌وکار با وزن ۱ دارای بالاترین رتبه و طولانی بودن روند قضایی در صورت بروز اختلاف با وزن ۰/۱۶۴ پایین‌ترین رتبه را نسبت به سایر معیارها، دارند.

در پژوهشی نقیب‌زاده و همکاران (۲۰۲۰) با استفاده از پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته موانع مشارکت بخش خصوصی را در توسعه و عمران شهری شهر شیراز ارزیابی کرده‌اند. تحلیل داده‌ها از طریق تحلیل همبستگی و الگویابی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS صورت گرفته است. متغیرهای موانع سیاست‌گذاری و تنظیم مقررات، تأمین مالی - حمایت مالی، مطالعه و آماده‌سازی و ظرفیت‌سازی و ارتقای دانش دارای بیشترین تأثیر بر عدم مشارکت بخش خصوصی بوده‌اند.

زارعیان و همکاران (۲۰۱۸) عوامل تأثیرگذار بر اجرای الگوی مشارکت عمومی - خصوصی در توسعه شهری تهران را در تحقیقی مورد واکاوی قرار دادند. این پژوهش با استفاده از روش اسنادی تحلیلی انجام و نتایج آن نیز بر اساس مدل

بخش خصوصی در پروژه‌های شهرداری خرم‌آباد است. به این منظور، پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر چگونگی گردآوری و جمع‌آوری داده‌ها، پیمایشی است. در این پژوهش، به منظور دستیابی به هدف اصلی که تعیین اولویت موانع مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های شهرداری خرم‌آباد است، از ابزار اندازه‌گیری برای مشاهده متغیرهای کمی استفاده شده است. در راستای تحلیل تأثیر عوامل مؤثر بر موانع مشارکت سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در توسعه و عمران شهر خرم‌آباد، از مدل معادلات ساختاری هم‌زمان بهره‌گیری و همچنین، داده‌های میدانی نیز از طریق پرسشنامه‌ای با پاسخ‌های بسته و بر اساس مقیاس پنج‌بخشی لیکرت، از جامعه آماری مورد مطالعه شامل اساتید دانشگاه مرتبط با حوزه مدیریت شهری، کارشناسان، مدیران شهری و سرمایه‌گذاران مرتبط با شهرداری خرم‌آباد، جمع‌آوری شده است.

ابزار تحقیق شامل پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته بود که اعتبار و روایی آن از طریق نظرخواهی از اساتید دانشگاهی و کارشناسان (اعتبار و روایی صوری) و به روش تحلیل همگرایی، مورد بررسی و تأیید شده است. به منظور سنجش پایایی از ضرایب پایایی ترکیبی (یعنی بزرگ‌تر از ۰/۷) و آلفای کرونباخ (بزرگ‌تر از ۰/۷) استفاده شده که در صورت مناسب بودن این ضرایب، می‌توان گفت که ابزار پژوهش پایا است. وضعیت پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ متغیرهای مورد بررسی آن‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود در سطح مناسبی بوده و نشان‌دهنده پایایی ابزار مورد استفاده تحقیق است.

بررسی مطالعات داخلی و خارجی نشان می‌دهد که وجه تمایز و نوآوری پژوهش حاضر نسبت به دیگر تحقیقات، تبیین و اولویت‌بندی علل عدم مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های شهری خرم‌آباد با بهره‌گیری از مدل معادلات ساختاری است که تا کنون مطالعه مشخصی برای شهرداری خرم‌آباد در این خصوص صورت نپذیرفته و لذا این پژوهش در راستای پوشش این شکاف تحقیقاتی، شکل گرفته است. همچنین اطلاعات مربوطه با استفاده از پرسشنامه (روا و پایایی) پنج‌بخشی محقق‌ساخته بسته پاسخ با مقیاس لیکرت که توسط کارشناسان، مدیران شهری و سرمایه‌گذاران تکمیل شده، جمع‌آوری و داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از نرم‌افزار MATLAB تجزیه و تحلیل شده است.

تبیین مدل و روش‌شناسی

بیان شد که در کشورهای در حال توسعه که دولت‌ها با منابع بسیار محدودی دست‌وپنجه نرم می‌کنند، موانع مختلفی برای جذب سرمایه‌گذاران وجود دارد. غالب مطالعات بر این باورند که موانع اصلی سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کشورهای در حال توسعه به موانع مالی و سیاسی، مربوط می‌شود. با این وجود، موانع مهم دیگری مانند موانع سازمانی، قانونی و عوامل بی‌اعتمادی بین بخشی و... وجود دارد که کمتر مورد توجه محققان قرار گرفته‌اند. هدف تحقیق حاضر، تبیین و اولویت‌بندی این دست از موانع مشارکت و سرمایه‌گذاری

جدول ۲. شاخص‌ها و مؤلفه‌های مؤثر بر مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های عمرانی و توسعه‌ای شهر خرم‌آباد

شاخص	مؤلفه	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	میانگین واریانس
موانع مشارکت بخش خصوصی در شهرداری خرم‌آباد	برنامه‌ریزی و طراحی	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۸۰
	اجراء حفاظت و بازداري			
	ساخت و بهره‌برداری - انتقال			
	تأمین مالی			
تنظیم مقررات و سیاست‌گذاری در شهرداری خرم‌آباد	عدم اراده جزی در بین مدیران و عوامل اجرایی	۰/۸۱	۰/۸۵	۰/۶۶
	عدم کفایت بسترهای قانونی			
	تداخل و ناهماهنگی در سیاست‌های اتخاذشده			
	نبود برنامه‌های بلندمدت			
	نبود ظرفیت‌های کافی در جهت تعریف مشوق‌ها و معافیت‌ها			
مطالعات کارشناسی، آماده‌سازی و فرایند ارجاع پروژه‌ها	نبود چارچوب‌های حقوقی مناسب برای اعتمادزایی	۰/۸۳	۰/۸۴	۰/۶۵
	ضعف مطالعات کارشناسی و عدم اطمینان سرمایه‌گذاران به مطالعات فنی و مالی انجام‌شده			
	عدم تخمین ریسک			
	غیر شفاف بودن فرایندها و مقررات در انتخاب و تصویب پروژه			
	عدم شفافیت فرایندها و مقررات در انتخاب سرمایه‌گذار			
تأمین مالی و حمایت مالی (تسهیلات شبکه بانکی)	ضعف در بازاریابی و عدم ارائه اطلاعات مناسب به سرمایه‌گذاران	۰/۸۷	۰/۸۵	۰/۶۶
	کمبود منابع مالی جهت ارائه تسهیلات			
	نبود منابع مالی پایدار برای ایجاد پشتوانه			
	عدم سازگاری شرایط اعطای تسهیلات بانک‌های تجاری با ساختار پروژه‌های مشارکتی			

شاخص	مؤلفه	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	میانگین واریانس
ظرفیت‌سازی و ارتقای دانش و مهارت	کمیود دانش و مهارت	۰/۸۹	۰/۹۰	۰/۶۱
	نبود اطمینان بخش خصوصی به ایفای تعهدات بخش عمومی			
	تلقی نادرست مدیران شهری خرم‌آباد از آثار حقوقی مترتب بر واگذاری پروژه			
	عدم آشنایی کافی دستگاه‌های نظارتی با اهمیت و موضوع واگذاری پروژه‌ها و نظام اجرایی مشارکت			
کمیود دانش و مهارت بخش خصوصی با نظام اجرایی مشارکت				
آلفای کرونباخ کل		۰/۸۷۱		

رده سنی ۳۴ تا ۴۳ سال قرار داشتند. دامنه تغییرات سن افراد مورد مطالعه این پژوهش برابر ۳۵ سال بوده است. نتایج بررسی وضعیت تحصیلات آکادمیک افراد نشان می‌دهد سطح تحصیلات قاطبه پاسخ‌گویان (۴۴ درصد) در حد لیسانس (کارشناسی) است. همچنین، ۳۶ درصد فوق‌لیسانس (کارشناسی ارشد) و ۲۰ درصد از نمونه مورد مطالعه این تحقیق نیز دارای مدرک دکتری تخصصی بودند.

در این پژوهش برای اطمینان از طبقه‌بندی صحیح متغیرهای تحقیق، از ماتریس فورنل و لارکر، استفاده شده است. طبق سنجه AVE جذر شاخص یک متغیر پنهان، باید از همبستگی آن با متغیرهای پنهان دیگر، بیشتر باشد. در این صورت همبستگی آن متغیر با متغیرهای پنهان دیگر با مشاهده‌پذیرهای خود، بیشتر از همبستگی‌اش با دیگر متغیرهای مورد مطالعه است. همان‌طور که در جدول ۳ نیز نشان داده شده است، بر اساس نتایج ظاهر شده ماتریس فورنل و لارکر، مقادیر محاسبه شده AVE، برای تمامی متغیرهای پنهان تحقیق در قطر اصلی ماتریس، از ضریب همبستگی میان آن‌ها که در درایه‌های زیرین قطر اصلی قرار گرفته‌اند، بیشتر است؛ لذا می‌توان گفت که متغیرهای پنهان در مدل حاضر، تعامل بیشتری با مشاهده‌پذیرهای خود دارند تا با سازه‌های دیگر. به بیان دیگر، واگرایی مدل تحقیق در حد مناسبی بوده و مورد تأیید است.

در پژوهش حاضر به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MATLAB استفاده شده است. جامعه آماری مطالعه حاضر را نیز اساتید دانشگاه، مدیران و کارشناسان شهرداری خرم‌آباد به علاوه سرمایه‌گذاران مربوط به حوزه شهری خرم‌آباد تشکیل می‌دهند. کارشناسان در این پژوهش، شامل افرادی است که در شرکت‌های فعال خصوصی در زمینه توسعه و عمران شهری خرم‌آباد فعال بوده و دارای پست سازمانی کارشناسی هستند. در انتخاب حجم نمونه با توجه به قانون حداقل حجم نمونه در تحقیقات پیمایشی و همبستگی (Hafeznia, ۲۰۱۲: ۱۶۵)، ۱۰۰ نفر به صورت نمونه‌گیری کاملاً تصادفی انتخاب و سوالات تحقیق در اختیار آن‌ها قرار داده شد. همچنین، در این پژوهش برای بررسی کفایت و مناسب بودن متغیرها از ماتریس معیار همبستگی ضد تصویر (Anti-Image Correlation Matrix) استفاده شد. شایان یادآوری است که با توجه به تفاوت‌های مناطق و استان‌های مختلف کشور در دسترسی به بودجه و زیرساخت‌های ناکافی، ممکن است ارزیابی این عوامل، تفاوت‌هایی را نشان دهند.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت ابتدا آمار توصیفی نمونه تحقیق، ارائه می‌شود. آمار توصیفی نمونه تحقیق نشان می‌دهد میانگین سنی نمونه مورد مطالعه (که مشتمل بر ۸۱ درصد مرد و ۱۹ درصد زن بوده است) برابر ۳۹ سال بوده که بیشتر آنان در

جدول ۳. نتایج خروجی ماتریس فورنل و لارکر برای بررسی صحت طبقه‌بندی متغیرهای تحقیق

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
موانع مشارکت بخش خصوصی	۰/۳۳۹	۰/۸۲			
تنظیم‌گری مقررات و سیاست‌گذاری	۰/۳۱	۰/۴۲	۰/۷۹		
مطالعات کارشناسی، آماده‌سازی و فرایند واگذاری پروژه‌ها	۰/۱۹	۰/۴۰	۰/۲۴	۰/۸۳	
تأمین مالی - حمایت مالی	۰/۴۱	۰/۴۷	۰/۱۸	۰/۵۲	۰/۷۷
ظرفیت‌سازی و ارتقای دانش و مهارت					

از معیارهای مختلفی استفاده کرد. از متداول‌ترین آن‌ها، اعداد معناداری t است. در صورتی که مقدار این شاخص از ۱/۹۶ بیشتر باشد، نشان‌دهنده صحت رابطه بین سازه‌ها و در نتیجه تأیید فرضیه‌های تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. البته یادآوری این نکته حائز اهمیت است که اعداد معیار t ، فقط صحت رابطه را نشان داده و به استناد آن‌ها نمی‌توان شدت رابطه بین سازه‌ها را سنجید. برای این کار باید از شاخص دیگری مانند ضریب تبیین (R^2) استفاده کرد.

با توجه به اینکه مقدار بار عاملی سنجه‌ها در مدل ساختاری پژوهش برای همه متغیرها، بالاتر از ۰/۷ به دست آمده است، بنابراین مدل اولیه پژوهش تأیید می‌شود.

در این بخش از تحقیق، ارتباط متغیرهای پنهان با یکدیگر بررسی شده است. در این زمینه وزن عاملی بین متغیرهای پژوهش نشان‌دهنده میزان ارتباط و بیشتر بودن عدد معناداری، دلیلی بر وجود ارتباط معنادار بین متغیرها در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. به علاوه، آگاه‌ها، بازش، مدل، ساختار، تحقیق، متان،

جدول ۴. نتایج ضرایب معناداری مدل ساختاری

مسیر	اثرات کلی	خطای استاندارد	t	سطح معناداری
تأمین مالی - حمایت مالی / (موانع مشارکت)	۰/۴۱۰	۰/۰۵۱	۲/۶۲	۰/۰۰۰
تنظیم مقررات و سیاست گذاری / (موانع مشارکت)	۰/۳۹۰	۰/۰۶۹	۴/۲۷	۰/۰۰۰
ظرفیت سازی و ارتقای دانش / (موانع مشارکت)	۰/۱۳۴	۰/۰۷۱	۲/۳۸	۰/۰۰۳
مطالعه و آماده سازی / (موانع مشارکت)	۰/۳۰۱	۰/۰۶۰	۴/۰۱	۰/۰۰۰
تأمین مالی - حمایت مالی / (تنظیم مقررات و سیاست گذاری)	۰/۳۱۲	۰/۰۷۳	۳/۴۵	۰/۰۰۰
مطالعه و آماده سازی / (تنظیم مقررات و سیاست گذاری)	۰/۱۰۷	۰/۰۶۵	۲/۰۰	۰/۰۰۱
تأمین مالی - حمایت مالی / (ظرفیت سازی و ارتقای دانش)	۰/۱۱۹	۰/۰۷۰	۳/۰۴	۰/۰۰۵
$R^2 = ۰/۵۱۲$				

زمینه هایی که دارای آینده مشخص تری هستند، وارد کند. با توجه به نتایج به دست آمده می توان گفت که اصلی ترین دلیل ورود بخش خصوصی به مشارکت در طرح های عمرانی و توسعه شهری، بی شک چرخش سرمایه و سوددهی مناسب است که این امر در بسیاری از مواقع از جمله در شرایط موجود کشور (که متأثر از انتظارات تورمی بالا در جامعه، بی ثباتی نرخ ارز، تحریم ها و در نتیجه افزایش ریسک سرمایه گذاری و... است)، ارتباط مستقیمی با وجود مشوق های شبکه بانکی برای سرمایه گذاران دارد و بنابراین پیشنهاد می شود تا برای مشارکت هر چه بیشتر شرکت های خصوصی در عمران و توسعه شهری خرم آباد، تسهیلات هدفمندی برای سرمایه گذاران در نظر گرفته شود تا سرمایه گذار با ادغام آورده اولیه خود و تسهیلات شبکه بانکی، انگیزه بیشتری برای فعالیت عمرانی در شهر خرم آباد، داشته باشد. این یافته ها منطبق بر یافته های مطالعه چان و همکاران (۲۰۲۳) و همسو با مطالعات سلطانی (۲۰۲۱) و اوسو کی و چان (۲۰۱۷) و تا حدودی هم جهت با مقاله مولیانی (۲۰۲۱) است.

همچنین، دیگر یافته های پژوهش نشان داد عدم کفایت بسترهای قانونی و نظارتی و نیز تداخل و ناهماهنگی در سیاست های اتخاذ شده در کنار نبود ظرفیت های کافی در جهت تعریف مشوق ها و معافیت ها و نبود چارچوب های حقوقی مناسب برای اعتمادزایی، همگی بیانگر نبود یک ساختار قانونی شفاف و حمایتی برای سرمایه گذاران بوده است. یافته های زارعی برانزده (۲۰۲۰) و زارعیان و همکاران (۲۰۱۸) تأیید کننده این نتیجه هستند. در این زمینه لازم است از طریق ایجاد قوانین حمایت کننده بر اساس ساختار حقوقی شهرداری ها، الزامات قانونی برای سرمایه گذاران در شهرداری خرم آباد فراهم شود. همچنین، تدوین اساسنامه ای شفاف به منظور تکریم سرمایه گذاران و ایجاد منافع مشترک برای هر دو سمت دولت و بخش خصوصی در سطوح بالاتر حاکمیت، پیشنهاد می شود. در تحقیق غفاری و همکاران (۲۰۲۰) نیز حمایت و مشوق های قانونی مهم ترین عامل در مشارکت عمومی - خصوصی در طرح های عمرانی شناسایی شد.

مشکلات مدیریتی در ساختار شهرداری ها یکی از موانع بازدارنده مهم جذب سرمایه گذاران خصوصی محسوب می شود. ضعف های موجود در سرمایه انسانی در شهرداری ها به صورت کلی و شهرداری خرم آباد به صورت خاص، به همراه تلقی نادرست مدیران شهری خرم آباد از آثار حقوقی مترتب بر واگذاری پروژه و عدم آشنایی کافی دستگاه های نظارتی با اهمیت موضوع واگذاری پروژه ها و نظام اجرایی مشارکت، موجب دل سردی سرمایه گذاران خصوصی نسبت به سرمایه گذاری در این بخش شده است. یافته های رهنما و حجازی جوشقانی (۲۰۱۷) و غفاری و همکاران (۲۰۲۰) مؤید این مطلباند.

جدول ۴ مقادیر t روابط مدل پژوهش را نشان داده است. همان طور که در جدول ۳ مشاهده می شود، ضریب t به دست آمده برای تمامی روابط مورد نظر این پژوهش، بزرگ تر از ۱/۹۶ بوده و این امر تأیید کننده معناداری آن روابط در سطح اطمینان ۹۵ درصد است.

در جدول ۴ همچنین نتایج کلی بخش ساختاری پژوهش، نشان داده شده است. همان طور که مشاهده می شود ارتباط بین متغیر موانع مشارکت و سیاست گذاری و تنظیم مقررات به میزان ۰/۳۹۰ است که با توجه به مقدار آماره آزمون t یعنی ۴/۲۷، این ارتباط معنادار است. برای سایر موارد نیز می توان استدلال مشابهی ارائه داد. همچنین، نتایج بیانگر آن است که بالاترین ارتباط مربوط به متغیرهای موانع مشارکت و تأمین مالی - حمایت مالی (۰/۴۱۰) و ضعیف ترین ارتباط کلی نیز در این مدل مربوط به ارتباط متغیر مطالعه و آماده سازی و تنظیم مقررات و سیاست گذاری در توسعه و عمران شهر خرم آباد (۰/۱۰۷) است.

■ جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادهای سیاستی

هدف پژوهش حاضر، بررسی و اولویت بندی موانع مشارکت بخش خصوصی در پروژه های عمرانی و توسعه ای شهرداری خرم آباد بوده است. به این منظور ابتدا تشریح شد که امروزه یکی از عناصر مهم و حیاتی در توسعه جوامع شهری، ورود و مشارکت بخش خصوصی در توسعه و عمران شهری است. برای این مهم در پژوهش حاضر، متغیرهای تنظیم مقررات و سیاست گذاری، مطالعات کارشناسی، آماده سازی و فرایند ارجاع پروژه ها، تأمین مالی و حمایت مالی و ظرفیت سازی و ارتقای دانش و مهارت در بخش عمومی و خصوصی به عنوان موانع تعیین کننده مشارکت بخش خصوصی در فعالیت های توسعه و عمران شهری شهرداری خرم آباد، مورد تأیید واقع شد. یافته ها نشان داد در این بین نقش عامل تأمین مالی - حمایت مالی بر دیگر موانع، برتری داشته و دارای اثر قوی تری بوده است. این مهم نشان دهنده این نکته است که مؤلفه های عامل تأمین مالی - حمایت مالی مانند نبود حمایت مالی مؤثر، عدم سازگاری شرایط اعطای تسهیلات بانک های تجاری با ساختار پروژه های مشارکتی شهرداری خرم آباد، عدم بهره گیری کافی از ظرفیت های بازار سرمایه در تأمین مالی قراردادهای مشارکتی، کمبود منابع مالی جهت ارائه تسهیلات آزاد یا تکلیفی و نبود منابع مالی پایدار برای ایجاد پشتوانه، باعث عدم مشارکت مناسب بخش خصوصی در فعالیت های توسعه و عمران شهری شهر خرم آباد شده است. به تعبیر دیگر، به دلیل عدم پیش بینی مناسب و بلندمدت در تأمین مالی و حمایت مالی از بخش خصوصی در بحث های عمرانی و توسعه شهری، بخش خصوصی به دلیل عدم صرفه اقتصادی، ورود یک طرفه بدون مشارکت شبکه بانکی را به سود خود نمی بیند و ترجیح می دهد که سرمایه خود را در

Heydarzadeh, S., majed, V. & Ghobashi, A. (2020). Factors affecting public-private participation in selected countries (With emphasis on institutional factors). *Economic Strategy*, 9(35), 237-261. [In Persian]

Jobur, M., Taleb Nejad, A. & Ali Mohammadloo, M. (2013). Identifying and prioritizing factors affecting investors' reluctance to participate in and invest in public-private partnership projects of Shiraz Municipality. *Modern Urban Management*, 1(2(2)), 113-147. [In Persian]

Komijani, A. (2003). Evaluating the Performance of Privatization Policy in Iran. Tehran: Ministry of Economic Affairs and Finance, Deputy for Economic Affairs. [In Persian]

Liu, L., Guo, Y., Chen, C. & Martek, I. (2021). Determining Critical Success Factors for Public-Private Partnership Asset-Backed Securitization: A Structural Equation Modeling Approach. *Buildings*, 11(5): 1-18. doi: <https://doi.org/10.3390/buildings11050199>

Martin, L., Lawther, W., Hodge, G. & Greve, C. (2013). Internationally recommended best practices in transportation financing public-private partnerships (P3s). *Public Administration Research*, 2(2), 15-25. <https://doi.org/10.5539/par.v2n2p15>

Medda, F. (2007). A game theory approach for the allocation of risks in transport public private partnerships. *International journal of project management*, 25(3), 213-218. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2006.06.003>

Mousavi, M. H., Khoshkalam Khosroshahi, M. & Ahmadi, R. (2022). Feasibility of Financing Renewable Energy Projects through Public-Private Partnership (PPP) in the Economy of Iran. *Program and Development Research*, 3(1), 7-41. doi: [10.22034/pbr.2022.324924.1196](https://doi.org/10.22034/pbr.2022.324924.1196) [In Persian]

Muleya, F., Zulu, S. & Chambwe Nanchengwa, P. (2020). Investigating the role of the public private partnership act on private sector participation in PPP projects: a case of Zambia. *International Journal of Construction Management*, 20(6), 598-612. doi: [10.1080/15623599.2019.1703088](https://doi.org/10.1080/15623599.2019.1703088)

Mulyani, S. (2021). Critical Success Factors in Public-Private Partnership. *Journal of Accounting Auditing and Business*, 4(1), 81-86. doi: [10.24198/jaab.v4i1.31953](https://doi.org/10.24198/jaab.v4i1.31953)

Naghizadeh, A., shamsoddini, A. & soltani, A. (2020). Investigating and Measuring Barriers to Private Sector Participation in Urban Development (Case Study of Shiraz). *Sustainable city*, 2(4), 115-128. doi: [10.22034/jsc.2020.210973.1162](https://doi.org/10.22034/jsc.2020.210973.1162) [In Persian]

Nguyen, T., Hallo, L. & Gunawan, I. (2024). Investigating risk of public-private partnerships (PPPs) for smart transportation infrastructure project development. *Built Environment Project and Asset Management*, 14(1), 74-91. doi: [10.1108/BEPAM-03-2023-0053](https://doi.org/10.1108/BEPAM-03-2023-0053)

Osei-Kyei, R. & Chan, P. C. (2017). Factors attracting private sector investments in public-private partnerships in developing countries: A survey of international experts. *Journal of Financial Management of Property and Construction*, 22(1), 92-111. <https://doi.org/10.1108/JFMPC-06-2016-0026>

Pollock, A. & Price, D. (2006). Privatising primary care. *British Journal of General Practice*, 56(529), 565-566.

Rahnama, M. R. & Hejazi Joshaghani, M. (2017). The Impact of Trust in Municipality on the Private Sector's Willingness to Invest in Mashhad Municipality's Public-Private Projects. *Journal of Geography and Regional Development*, 15(1), 1-24. doi: [10.22067/geography.v15i1.31616](https://doi.org/10.22067/geography.v15i1.31616) [In Persian]

Rajaei, S. A. & Khorasani, M. A. (2015). Identification and Analysis of the Barriers to Private Investment in Urban Development Projects (Case Study: District 10 of Tehran Municipality). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 3(2), 191-210. doi: [10.22059/jur-bangeo.2015.55349](https://doi.org/10.22059/jur-bangeo.2015.55349) [In Persian]

■ مشارکت نویسندگان

هر دو نویسنده در نگارش پژوهش، مشارکت داشته‌اند.

■ تشکر و قدردانی

از کلیه کسانی که در این تحقیق، محققان را یاری کرده‌اند صمیمانه تقدیر و تشکر می‌شود. پژوهش حاضر حامی مالی نداشته و حاصل فعالیت علمی نویسندگان است.

■ تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

■ منابع

Aarabi, M. & Sarvari, H. (2021). Identifying Barriers to Private Sector Participation in Urban Construction Projects. *Amirkabir Journal of Civil Engineering*, 53(5), 1705-1720. doi: [10.22060/ceej.2019.17009.6425](https://doi.org/10.22060/ceej.2019.17009.6425) [In Persian]

Abdollahipoor, M., Taherkhani, R. & Lork, A. (2020). Identifying and prioritizing barriers to private sector participation in urban management projects. *Journal of engineering and construction management*, 4(4), 25-36 [In Persian]

Abdul Nabi, M., Assaad, R. H. & El-adaway, I. H. (2023). Modeling and Understanding Dispute Causation in the US Public-Private Partnership Projects. *Journal of Infrastructure Systems*, 30(1), 1-19. doi: <https://doi.org/10.1061/JITSE4.ISENG-2328>

An, D. T. (2024). Unlocking the Secrets: Private Investments and the Remarkable Evolution of Vietnam's Economy. *Экономический журнал Высшей школы экономики*, 28(1), 159-183. doi: [10.17323/1813-8691-2024-28-1-159-183](https://doi.org/10.17323/1813-8691-2024-28-1-159-183)

Bagheri-Asl et al. (2017). Methods and Procedures of Public-Private Participation in Providing Electronic Services in the Islamic Republic of Iran. Tehran: Iran Information Technology Organization. [In Persian]

Bagi, H. & Ghanbari, S. (2024). Analysis Private Sector Participation in Urban Infrastructure of Isfahan. *Road*, 32(120), 285-300. doi: [10.22034/road.2023.403242.2177](https://doi.org/10.22034/road.2023.403242.2177) [In Persian]

Besada, H. (2013). *Doing business in fragile states: The private sector, natural resources and conflict in Africa*. London: James Currenry Publishers.

Chan, D. W. M., Sarvari, H., Husein, A. A. J. A., Awadh, K. M., Golestanizadeh, M. & Cristofaro, M. (2023). Barriers to Attracting Private Sector Investment in Public Road Infrastructure Projects in the Developing Country of Iran. *Sustainability*, 15(2), 1452. <https://doi.org/10.3390/su15021452>

Friedman, M. (2007). The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits. In: Zimmerli, W.C., Holzinger, M., Richter, K. (Eds) *Corporate Ethics and Corporate Governance*. Springer, Berlin, Heidelberg.

Ghafari, E., Daneshfard, K. & Memarzadeh tehran, G. (2020). Designing a Public-Private Partnership Model in Urban Development Infrastructure Projects: A study on Tehran Municipality. *Iranian journal of management sciences*, 15(60), 27-50. [In Persian]

Hafeznia, M. R. (2012). *An Introduction to Research Methods in the Humanities*. Tehran: Samt. [In Persian]

- Rasouli, S. & Mehboob Lotfkar, A. (2024). Evaluating the Failure of Municipalities in Attracting Private Sector Investors. *Public Organizations Management*, 12(Vol 4, Series 48), 167-186. doi: [10.30473/ipom.2024.72450.5054](https://doi.org/10.30473/ipom.2024.72450.5054) [In Persian]
- Sadeqi S K. & Sobhkhiz Zenozi S. (2015). The Effective Factors on Private Sector Cooperation as an Approach to Finance Sustainable Resources of Municipality Projects. *IUESA*, 3(11), 153-167. <http://iueam.ir/article-1-202-fa.html> [In Persian]
- Sharma, C. (2012). Determinants of PPP in infrastructure in developing economies. *Transforming government: people, process and policy*, 6 (2), 149-166. doi: [10.1108/17506161211246908](https://doi.org/10.1108/17506161211246908)
- Shaygan, Iman (2010). Municipalities and Public-Private Partnerships. Third Conference on Municipal Finance: Problems and Solutions, Tehran, Technology Studies Center, Sharif University of Technology [In Persian]
- Soltani, H. (2021). Identifying and ranking the factors affecting the financial participation of the private sector and its role in sustainable urban development (Case study: Yasuj Municipality). *Journal of Research and Urban Planning*, 12(45), 167-180. doi: [10.30495/jupm.2021.4419](https://doi.org/10.30495/jupm.2021.4419) [In Persian]
- The World Bank (2024). About Public-Private Partnerships.
- Van der Waladt, G. & Fourie, D. (2023). Municipal Infrastructure Investment Push and Pull Factors: Selected South African Cases. *Administratio Publica*, 31(1), 60-77.
- Yarmohammadian, N., Moridian Pirdosti, A. & Nasr esfahani, R. (2018). Prioritizing and Analyzing Participatory Financing Methods for Urban Projects. *Financial Management Strategy*, 6(3), 81-108. doi: [10.22051/jfm.2018.16704.1456](https://doi.org/10.22051/jfm.2018.16704.1456) [In Persian]
- Zarei Barazandeh, H. (2020). Investigating and prioritizing barriers and strategies to attract private sector participation using AHP hierarchical analysis in the construction of urban civil projects, a case study of Kahrizak Municipality. *Civil and Project*, 2(6), 29-47. doi: [20.1001.1.2676511.1399.2.6.2.0](https://doi.org/10.1001.1.2676511.1399.2.6.2.0) [In Persian]
- Zareian, K., Sarwar, R. & Arghan, A. (2018). Factors affecting the implementation of the public-private partnership model in Tehran's urban development. *New Perspectives in Human Geography*, 10(4), 231-250. [20.1001.1.66972251.1397.10.4.14.8](https://doi.org/10.1001.1.66972251.1397.10.4.14.8) [In Persian]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی